

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

-

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista edellyttää, että vammaisille henkilöille taataan oikeussuojan tehokas saavutettavuus yhdenvertaisesti muiden kanssa. Tässä on nykyisellään paljon ongelmia.

Ensinnäkin suuri osa vammaisten henkilön palveluja koskevista päätöksistä menee hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Kuitenkin käsittely hallinto-oikeudessa kestää kohtuuttoman kauan. Tämä on erityisen kohtuutonta tilanteessa, jossa kyse on elämän kannalta välttämättömistä palveluista. Käsittelyprosessit ovat joskus olleet niin pitkiä, että henkilö on ehtinyt kuolla ennen oikeusprosessin päättymistä.

Vammaispalvelupäätöksiä koskevat valitusprosessit ovat raskaita varsinkin, jos niihin pitää toistuvasti turvautua. Prosessit kestävät liian pitkään erityisesti siihen nähden, että kyse on asiakkaiden elämän ja selviytymisen kannalta välttämättömistä palveluista ja tukitoimista. Hallinto-oikeudet näyttävät kuitenkin lähtökohtaisesti luottavan sosiaalihuollon ammattilaisten käsityksiin enemmän kuin valittajan käsityksiin. Vammaispalveluiden ei välttämättä tarvitse esittää asiassa kunnollisia perusteluja vaan ns. ”katsomme, että”-perustelut usein riittävät. Sen sijaan muutoksenhakijan pitää varautua perustelemaan ja osoittamaan väitteensä hyvin huolellisesti. Tällaiseen perusteluvaihtoehtojen epäsuhtaan pitäisi tulla muutos. Lisäksi ongelmallista on, ettei

hallinto-oikeuden ratkaisuilla ole aina riittävää painoarvoa hyvinvointialueilla eikä hallinto-oikeuden päätöksiä panna täytäntöön. Tähän pitäisi olla seuranta- ja sanktiomenettely.

Valitusprosessit ovat raskaita myös siksi, että vammainen henkilö tarvitsee niihin usein tukea, jota harvoin on saatavilla. Tilanne tulee vaikeutumaan järjestöille myönnettävien STEA-avustusmäärärahojen leikkausten myötä. Erityinen leikkaus kohdistuu tulevaisuudessa oikeudelliseen neuvontaan. Lisäksi oikeusaputoimistoilla ei ole riittävää osaamista vammaispalveluista eikä resursseja.

Ongelmia kytkeytyy myös toimenpiteeseen 70. Hallinto-oikeuksissa ei ole vammaispalveluihin erikoistuneita tuomareita, vaikka tähän liittyen tarvittaisiin erikoistuneita osastoja hallinto-oikeuksiin. Tämä on erityisen ongelmallista, sillä kyse on perus- ja ihmisoikeussensitiivisistä palveluista. Vammaisten henkilöiden tarpeet ovat erityislaatuisia ja niitä koskevat palvelut käyttäjälleen elintärkeitä, joten niiden asemaa hallinto-oikeusprosessissa tulisi vahvistaa. Erikoistuminen olisi erittäin keskeistä jo siksi, että uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan vuoden 2025 alussa ja lain vaikeaselkoisuuden vuoksi oikeuskäytännön kautta tullaan hakemaan linjauksia. Lain soveltamisalan piiriin on lisäksi odotettavissa huomattavasti nykyistä isompi asiakaskunta. Vammaisten henkilöiden palveluita koskevat hallinto-oikeusasiat muodostavat lisäksi määrällisesti ison osan käsiteltävistä tapauksista, joten erikoistuminen olisi perusteltua. Tämä voisi tapahtua myös keskittämällä osaamista hallinto-oikeuksien välillä.

Oikeusturvaa heikentää lisäksi se, että valituslupaa KHO:een myönnetään hyvin harvoin. Tämä on erityisen ongelmallista elintärkeiden palveluiden ollessa kyseessä sekä siksi, että linjaratkaisuja tullaan hakemaan uuden vammaispalvelulain myötä. Lisäksi valittaminen KHO:een on erityisen haastavaa vammaisille henkilöille, sillä heillä ei useinkaan ole varaa palkata juristia asiansa hoitajaksi. Varsinkin valituslupamenettely edellyttää juridista osaamista. Tällöin oikeusturvan saatavuus on vakavasti uhattuna vammaisilla henkilöillä. Lakia tulisikin muuttaa siten, että KHO käsittelee vammaispalvelulain mukaisista palveluista tehtyjä valituksia ilman valituslupaa.

Asiakastapausten käytännön hoitaminen on osoittanut, että oikeusturva on poikkeuksellisen vaarantunutta vakuutus-oikeuden alalla. Vakuutus-oikeutta koskevien asioiden käsittely on vain näennäisen puolueetonta. Menettelyä ja puolueettomuuden tosiasiallista toteutumista pitäisi puolueettomuuden tahon selvittää. Kynnys ry haluaa korostaa sosiaalivakuutusasioiden yhteydessä sitä, että lähtökohtana on aina oltava perustuslain ja Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimuksien veloitteiden täysimääräinen toteutuminen.

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Heini Annina
Kynnys ry